

TERI PRAČET
NOĆNA STRAŽA

ROMAN O DISKSVETU

Prevela
Nevena Andrić

■ Laguna ■

Naslov originala:

Terry Pratchett

NIGHT WATCH

Copyright © Terry and Lyn Pratchett 2002

Map © Stephen Briggs 2002

Artwork Copyright © 2014 by Paul Kidby,

www.paulkidby.net

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

This edition is published by arrangement with Transworld Publishers, a division of The Random House Group Ltd.

All rights reserved.

The author's right to be identified as the author of this work has been asserted in accordance with sections 77 and 78 of the Copyright Designs and Patents Act 1988.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

NOĆNA STRAŽA

ISTINA | **SLAVNA**
PRAVDA | **NARODNA REPUBLIKA**
SLOBODA | **ULICA MELASE**
LJUBAV ZA | **PLATEŽNE** | **TVRDO KUČVANO**
JAJE

1. Lakat sokače
2. Ringišpilsko sokače
3. Klačanska brza hrana
4. Kamenička
5. Delovi starih gradskih zidina
6. But sokak
7. Kovač
8. Ulica Katmir
9. Džubalni sokak
10. Srdašcetov prolaz
11. Kuća Harija Sapla
12. Proizvodnja delova za svašta
13. Ulica treptaja
14. Krojač
15. Nalevo krug džada
16. Voskar
17. Nigdinska
18. Nigdinska
19. Nigdinska
20. Nigdinska
21. Bolnica ravnotežnih monaha
22. Nigdinska
23. Nigdinska
24. Bajati prolaz
25. Grnčarska radnja
26. Zidarski materijal
27. Čudnjikava inostrana zgrada
28. Zalagaonica
29. Dućan sa starudijama brata Sun Ce Sinija

Kad je začuo krik, Sem Vajms je uzdahnuo, ali obrijao se do kraja pre nego što je išta preduzeo.

Onda je obukao jaknu i išetao se napolje, u divno jutro kasnog proleća. Na drveću su pevale ptice, pčele zujkale u cveću. Nebo je, međutim, bilo magličasto, i kišni oblaci na obzorju pretili su kasnijim pljuskovima. No zasad je vazduh bio vreo i težak. A u staroj klozetskoj jami iza baštenske šupe, jedan mladić je žustro radio nogama i jedva se neka-ko održavao na površini vode.

Dobro... na površini.

Vajms je zastao malo podalje i pripalio cigaru. Verovatno ne bi bila dobra zamisao prinositi otvoren plamen imalo bliže jami. Pad sa krova šupe probio je pokoricu.

„Dobro jutro“, reče on veselo.

„Dobro jutro, vaša milosti“, reče osoba koja je marljivo mrdala nogama.

Glas je bio viši nego što je Vajms očekivao, i on shvati da je – krajnje neobično – mladić u jami zapravo devojka. Nije to bilo *baš sasvim* neočekivano – Esnaf ubica bio je svestan da su žene barem podjednako vične maštovitom

ubijanju kao i njihova braća – ali svejedno je to donekle menjalo okolnosti.

„Ne bih rekao da smo se upoznali“, reče Vajms. „Doduše, vidim da znaš ko sam. A ti si...?“

„Vigsova, gospodine“, reče plivačica. „Džokasta Vigs. Čast mi je što smo se upoznali, vaša milosti.“

„Vigsova, a?“, kaza Vajms. „Čuvena esnafska porodica. Kad smo kod toga, slobodno me zovi 'gospodine'. Mislim da sam ti jedanput ocu slomio nogu?“

„Jeste, gospodine. Pozdravio vas je“, reče Džokasta.

„Da nisi malo premlada da te šalju po ugovoru?“

„Nije po ugovoru, gospodine“, kaza Džokasta, koja je još mlatarala nogama.

„Ma hajde, gospođice Vigs. Glava mi je ucenjena na bar...“

„Esnafsko veće je privremeno obustavilo izvršenje ugovora, gospodine“, reče nepokolebljiva plivačica. „Skinuli su vas sa spiska. Trenutno ne prihvataju ugovore za vas.“

„O, zaboga. Zašto?“

„Ne bih znala, gospodine“, kaza gospođica Vigs. Strpljenjem i trudom dospela je do ivice jame, i sada je otkrila kako je veoma klizavi zid od cigle u odličnom stanju, i da se tu nema za šta uhvatiti. Vajms je ovoga bio svestan, pošto se jednog popodneva nekoliko sati pažljivo trudio da baš to i postigne.

„A zašto su te onda poslali?“

„Gospođica Bend me je poslala vežbe radi“, reče Džokasta. „Ih, pa ove cigle su baš prava nezgodacija, a?“

„Da“, reče Vajms, „jesu. Jesi li bila *nepristojna* prema gospođici Bend u poslednje vreme? Jesi li je nekako naljutila?“

„Ma ne, vaša milosti. Ali rekla je da postajem preterano samopouzdana i da bi mi dobro činilo malo terenskog rada za više razrede.“

„A. Jasno.“ Vajms se sećao gospođice Alis Bend, jedne od strožih nastavnica Esnafa ubica. Bila je, kako je čuo, velika ljubiteljka praktičnih pouka.

„Dakle... poslala te je da me ubiješ, je li?“, kaza on.

„Ne, gospodine! Ovo je vežba. Čak i nemam strelice za samostrel! Samo je trebalo da nađem mesto odakle bih mogla da vas držim na nišanu, pa da joj se javim!“

„Poverovala bi ti?“

„Naravno, gospodine“, reče Džokasta, naizgled poprilično uvređeno. „Esnafska čast, gospodine.“

Vajms duboko udahnu. „Vidiš, gospođice Vigs, u poslednjih nekoliko godina izvestan broj tvojih drugara probao je da me ubije kod kuće. Kao što možeš da pretpostaviš, meni se to ne sviđa naročito.“

„Jasno, gospodine“, reče Džokasta glasom osobe svesne da joj jedina nada za bekstvo od trenutnih poteškoća zavisi od dobre volje druge osobe, koja ima goruće razloge za potpuni nedostatak dobre volje.

„Zapanjila bi se kakve sve klopke imamo uokolo“, nastavi Vajms. „Neke su poprilično, da ne kažem, lukave.“

„Uopšte nisam očekivala da se crep šupe onako izvije, gospodine.“

„Stoji na podmazanim šinama“, reče Vajms.

„Svaka čast, gospodine!“

„I dobar deo klopki te baci u nešto smrtonosno“, kaza Vajms.

„Imala sam, znači, sreće što sam pala baš u ovu, a, gospodine?“

„A, pa i ta je smrtonosna“, reče Vajms. „Smrtonosna naposletku.“ On uzdahnu. Zaista je želeo da obeshrabri ovako nešto, ali... skinuli su ga sa spiska? Ne kao da je *voleo* kad na njega pucaju prilike s kapuljačama, privremeno zaposlene kod njegovih raznoraznih neprijatelja, ali oduvek je na to gledao kao na nekakvo ispitivanje javnog mnjenja. Svedočilo je da on još uvek nervira bogate i nadobudne, koje i treba nervirati.

Pored toga, Esnaf ubica bilo je lako nadmudriti. Pravila su im bila stroga i pridržavali su ih se vrlo časno, i ovo je odgovaralo Vajmsu, koji se na pojedinim poljima u praksi nije pridržavao ama baš nikakvih pravila.

Skinuli ga sa spiska, je li? Jedina druga osoba koja više nije na njemu, ako je verovati glasinama, jeste lord Vetinari, patricij. Ubice su bolje od svih razumevali političke igre grada, i ako te oni skinu sa spiska, znači da smatraju kako bi tvoj nestanak ne samo pokvario igru već bi razbio i tablu...

„Bila bih vam silno zahvalna ako biste me izvukli napulje, gospodine“, reče Džokasta.

„Šta? A, da. Izvini, sad sam obukao čisto“, reče Vajms. „ali kad uđem u kuću, poslaću ti batlera s merdevinama. Može?“

„Mnogo vam hvala, gospodine. Gospodine, baš mi je drago što smo se upoznali.“

Vajms se odšepkao do kuće. Skinuli ga sa spiska? Ima li pravo da uloži žalbu? Možda misle...

Zapljusnu ga miris.

On diže pogled.

Iznad njega, jorgovan je bio u cvatu.

Zagledao se.

Izem ti! Izem ti! *Izem ti!* Svake godine zaboravi. Dobro, ne baš. Nikad ne *zaboravi*. Samo skloni sećanja nekuda, kao stari srebrni escajg kad ne želiš da potamni. I svake godine se vrate, oštra i blistava, i probodu mu srce. A danas, od svih dana...

Posegao je uvis i ruka mu je uzdrhtala dok je hvatao cvet i nežno lomio grančicu. Pomirisa ga. Časak je stajao i zurio u prazno. A onda je pažljivo odneo izdanak jorgovana u garderobu.

Vilikins je za danas pripremio *zvaničnu* uniformu. Sem Vajms je bezizražajno piljio u nju, a onda se setio. Komitet straže. Da. Ne može da nosi izubijani stari grudni oklop, pa je l' tako... Ne njegova milost vojvoda od Anka, komandant Gradske straže, ser Semjuel Vajms. Do mojega, lord Vetinari je bio vrlo *izričit*.

Do mojega još i više jer, nažalost, Semu Vajmsu je bilo jasno zašto. Mrzeo je *zvaničnu* uniformu, ali u današnje vreme on ne predstavlja samo sebe već i nešto više od toga. Sem Vajms je smeo da se pojavljuje na sastancima u širokavom oklopu, pa čak i ser Semjuel Vajms je mogao nekako na jedvite jade naći načina da sve vreme ostane u uličnoj uniformi, ali jedan vojvoda... no, jednom vojvodi mora malo da se udari glanc. Jedan vojvoda ne može na sastanke sa stranim diplomatama u poderanim pantalonama kroz koje mu se vidi dupe. U stvari, čak ni obični stari Sem Vajms nikad nije nosio pantalone pocepanog dupeta, ali čak i da jeste, u to vreme niko ne bi zbog toga objavio rat.

Obični stari Sem Vajms se odupirao. Otarasio se veći-
ne perjanica i glupih hulahopki, i na kraju je imao para-
dnu uniformu koja, ako ništa, izgleda kao da joj je vlasnik
muško. Ali kaciga je imala zlatne kićanke, a oružari koji
su je radili po meri napravili su nov, blistav grudni oklop
sa beskorisnim zlatnim ukrasima. Kad god je obuče, Sem
Vajms se osećao kao klasni izdajnik. Bilo mu je mrsko da
ga smatraju onom sortom što nosi glupe ukrasne oklope.
Beše to saukrasništvo u zločinu.

Obrtao je izdanak jorgovana među prstima, pa opet
udahnuo opojni miris. Da... nije ovako oduvek...

Neko mu se obratio. On diže pogled.

„Šta?“, zaštekta.

„Upitao sam je li njeno gospodstvo dobro, vaša milo-
sti?“, reče batler, koji kao da se trgao. „Vaša milosti, je li
sve u redu?“

„Šta? A, da. Ne. Dobro sam. I njeno gospodstvo isto,
jeste, hvala. Svratio sam do nje pre nego što sam izašao.
Gospođa Kontent je uz nju. Kaže da neće još neko vreme.“

„Naložio sam kuhinji da sprema dosta tople vode, vaša
milosti, za svaki slučaj“, reče Vilikins dok je pomagao Vajm-
su da stavi saukrasnički oklop.

„Da. Šta li će im toliko vode, šta misliš?“

„Ne bih znao, vaša milosti“, reče Vilikins. „Verovatno je
najbolje u to ne ulaziti.“

Vajms klimnu glavom. Sibil mu je, nežno i obzirno, ali
vrlo jasno, stavila do znanja da im za ovaj slučaj njegovo
prisustvo nije potrebno. Donekle mu je, morao je prizna-
ti, laknulo.

On pruži Vilikinsu izdanak jorgovana. Batler ga bez reči uze, stavi ga u srebrni valjčić s vodom u kom će sati-
ma ostati svež, i pričvrsti ga na remenje grudnog oklopa.

„Kako vreme leti, zar ne, vaša milosti“, reče on, četki-
com briskajući prašinu s njega.

Vajms izvadi časovnik. „Baš, vala. Čuj, kad krenem u
palatu, svratiću usput do stanice, potpisaću šta treba, i vra-
ćam se što je pre moguće, važi?“

Vilikins ga pogleda gotovo nebatlerski brižno. „Vaša
milosti, njeno gospodstvo će sigurno biti dobro“, reče.
„Naravno, nije ona... nije baš...“

„...mlada“, reče Vajms.

„Ja bih kazao da je imućnija na polju godina od mnogih
drugih prvorotki“, reče Vilikins glatko. „Ali ona je dobro
građena gospa, ako smem tako da se izrazim, a u njenoj
porodici mahom je bilo vrlo malo muka kad se o rađa-
nju radi...“

„Prvo-šta?“

„Majke koje prvi put rađaju, gospodine. Siguran sam da
bi njenom gospodstvu bilo mnogo draže da jurite nevaljal-
ce nego da izandavate rupu u tepihu u biblioteci.“

„Pretpostavljam da si u pravu, Vilikinse. Ovaj... a, da,
u staroj klozetskoj jami kućeci pliva jedna mlada dama,
Vilikinse.“

„Dobro, vaša milosti. Bez oklevanja ću poslati kuhinjskog
pomoćnika da snese merdevine. I poruku Esnafu ubica?“

„Lepo ti pade na pamet. Trebaće joj čista odeća i kupanje.“

„Mislim da bi možda baštensko crevo u bivšoj kujni bilo
prigodnije, vaša milosti? Bar za početak?“

„U pravu si. Pobrini se za to. A sad moram da krećem.“

U pretrpanoj glavnoj kancelariji Stražare na Trgu Pseudopolis, narednik Kolon odsutno namesti izdanak jorgovana, koji beše, poput perjanice, zadenuo za kacigu.

„Malko pomere pameću, Nobi“, reče on, bezvoljno listajući jutarnju dokumentaciju. „Takvi su ti panduri. I mene je spalo kad sam dobio decu. Postaneš nekako nemilosrdan.“

„Kako to misliš, nemilosrdan?“, reče kaplar Nobs, možda najbolji živi dokaz da između ljudi i životinja postoje mnogi međustadijumi razvitka.

„Pa sad“, reče Kolon i zavali se u stolici. „To ti je kao... pa, kad dođeš u naše godine...“ On pogleda u Nobija i zastade. Još ko zna otkad Nobi svoje godine navodi kao „verovatno trideset četiri“; Nobsovi, kao porodica, nisu baš vični brojanju.

„Mislim, kad čovek dođe u... izvesne godine“, pokuša on još jednom, „svestan je da svet nikad neće biti savršen. Navikne se da je malko, malko...“

„Nakaradan?“, predloži Nobi. Iza uva, na mestu koje je obično čuvao za cigaretu, bio je zadenuo još jedan napola sveo jorgovanov cvet.

„E baš to“, kaza Kolon. „Nekako, nikad neće ni biti savršen, pa prosto daješ sve od sebe i to ti je to, pa je l' tako? Ali kad čekaš klince, e, onda odjednom čovek na sve drugačije gleda. Pomisli: Moj mali će morati da odrasta u ovom džumbusu. Vreme je da se to počisti. Vreme je da stvorimo Bolji Svet. Postane pomalo... revnostan. Gorljiv. Kad on čuje za Algastisnua, ima da bude belaja...“ Jutro, gospodine Vajmse!“

„Pričate o meni, a?“, reče Vajms dok je krupnim koracima prolazio pored njih, a oni skakali u stav mirno. Nije zapravo načuo ni deo razgovora, ali lice narednika Kolona moglo se čitati kao knjiga, a Vajms ju je naučio napalet pre mnogo godina.

„Samo se pitamo je li radosni događaj...“, počeo Kolon, trčkajući za Vajmsom dok se ovaj peo stepenicama, preskačući po dve odjednom.

„Nije još“, reče Vajms kratko. On otvori vrata svoje kancelarije. „’Jutro, Kerote!“

Kapetan Kerot je skočio na noge i salutirao. „’Jutro, gospodine! Je l’ se ledi...“

„Ne, Kerote. Nije. Šta se dešavalo noćas?“

Kerot pređe pogledom na izdanak jorgovana, pa se vrati na Vajmsovo lice. „Ništa dobro, gospodine“, reče. „Poginuo još jedan policajac.“

Vajms se ukopa u mestu. „Ko?“, zapita oštro.

„Narednik Algastisnu, gospodine. Ubijen u Ulici melase. Opet Karser.“

Vajms pogleda na sat. Za deset minuta treba da su u palati. Ali vreme odjednom više nije bilo važno.

On sede za sto. „Svedoci?“

„Ovog puta troje, gospodine.“

„Toliko mnogo?“

„Sve patuljci. Algastisnu čak i nije bio na dužnosti, gospodine. Odjavio se i otišao da kupi pitu od pacovine i krompiriće, pa izašao iz radnje i naleteo pravo na Karsera. Đubre ga ubolo u vrat i dalo se u bekstvo. Sigurno je pomislio da smo ga našli.“

„Tražimo ga *nedeljama!* A on se sudari sa nesrećnim Algastisnuom, koji je samo hteo doručak? Je l' mu Angua na tragu?“

„Donekle, gospodine“, reče Kerot nezgrapno.

„Zašto samo donekle?“

„On je – dobro, pretpostavljamo da je Karser – bacio bombu od anisovog semena na Trgu Sator. Skoro čisto ulje.“

Vajms uzdahnu. Da ne veruješ kako se ljudi prilagode. Straža ima vukodlaka. Pročulo se ispod žita. I, kako bi preživeli u društvu u kom zakon ima izuzetno oštar nos, kriminalci su se usavršili. Rešenje su bile njuhobombe. Nije morao da se pravi *preteran* cirkus. Samo ispustiš flašicu čiste nane ili anisa na ulici gde će proći mnoštvo ljudi, i iznenada je narednica Angua suočena sa stotinu, *hiljadu* izukrštanih tragova, i ode u krevet sa užasnom glavoboljom.

Sumorno je saslušao Kerotov izveštaj o ljudima koje su povukli sa odsustva i rasporedili da rade dvostruke smene, o pritisnutim doušnicima, uhodanim uhodama, dokazanim potkazivačima, prstima ovlaženim da se ustanovi odakle vetar duva i ušima koje osluškuju ritam ulice. I znao je koliko će nedovoljno sve to biti. U straži i dalje imaju manje od stotinu ljudi, i to uključujući tetkicu. U gradu je milion stanovnika i milijardu skrovišta. Ank-Morpork je *izgrađen* na rupama u koje možeš da se zavučesh. Pored toga, Karser je noćna mora.

Vajms beše navikao na onu drugu vrstu ludaka – na one koji se ponašaju mahom normalno sve dok ne uhvate zamac i ne drmnu nekoga žaračem zato što je glasno izduvao nos. Ali Karser je bio drugačiji. On se dvoumio, ali umesto da stoga bude u sukobu sa samim sobom, njegovi umovi su

se takmičili. Imao je po demona na *oba* ramena, i oni su se međusobno podbadali.

A ipak... sve vreme se smeškao, onako razdragano i veselo, i ponašao se kao neki nevaljalko koji se izdržava od valjanja zlatnih satova što posle nedelju dana pozelene. I činilo se da je ubeđen – stopostotno ubeđen – kako nikad nije uradio nešto zaista rđavo. Stajao bi usred klanice, okrvavljenih ruku i džepa punog pokradenog nakita, i sa izrazom povređene nevinosti izjavio: „Ja? Šta sam *ja* uradio?“

I delovalo je uverljivo sve dok ne pogledaš pomno u te drske, osmehnute oči i vidiš, duboko dole, demone kako ti uzvraćaju pogled.

...ali ne smeš predugo gledati u te oči, jer to bi značilo da si odvojio *svoje* oči od njegovih ruku, a dosad se već u jednoj nalazi nož.

Prosečan pandur slabo ume s takvima. Očekuju da će se ljudi, kad su znatno brojčano nadmašeni, predati, ili probati da se pogađaju, ili bar *prestati da se mrdaju*. Ne očekuje da će neko nekoga ubiti radi časovnika od pet dolara. (Radi časovnika od sto dolara, dobro sad, to je već nešto drugo. Ipak je ovo Ank-Morpork.)

„Je l' Algastisnu bio oženjen?“

„Ne, gospodine. Živeo je s roditeljima u Obučarskoj.“

S roditeljima, pomisli Vajms. To je još gore.

„Je l' otišao neko da im kaže?“, zapita. „I nemoj mi reći da je Nobi. Nećemo da se ponovi ona budalaština, kad je izjavio: 'Da se kladimo u dolar da si ti udova Džekson.'“

„Gospodine, ja sam bio. Čim smo čuli vest.“

„Hvala ti. Jesu li teško podneli?“

„Podneli su to... ozbiljno i sumorno, gospodine.“

Vajms zastenja. Mogao je da zamisli izraze lica.

„Napisaću im zvanično pismo“, reče i otvori fioku radnog stola. „Nađi mi nekoga da ga odnese, važi se? I reci da ću doći kasnije. Možda ovo nije trenutak da...“ Ne, stani, to su patuljci, patuljci se ne ustručavaju što se novca tiče. „Pusti to – reci im da ćemo razraditi sve pojedinosti oko penzije i tako dalje. I poginuo je na dužnosti. Dobro, skoro da jeste. Za to se dobija bonus. Sve ćemo to da saberemo.“ Preturao je po ormariću. „Gde mu je dosije?“

„Evo ga, gospodine“, reče Kerot i glatko mu ga dodade. „Gospodine, u deset treba da smo u palati. Komitet straže. Ali sigurno će imati razumevanja“, dodade on kad vide Vajmsu lice. „Idem da ispraznim Algastisnuov ormarić, gospodine, i pretpostavljam da će momci skupljati pare za cveće i sve to.“

Kad je kapetan otišao, Vajms je utonuo u misli nad listom papira sa zaglavljem. Dosije, mora da gleda u pogani *dosije*. Ali u današnje vreme ima toliko pandura...

Skupe se pare za cveće. I sanduk. Vodiš računa o svojim ljudima. Narednik Dikins je tako rekao, jednom davno...

Nije umeo sa rečima, naročito pisanim, ali pošto je bacio pokoji pogled u dosije da se podseti, napisao je najbolje što je uspeo da smisli.

I sve su to bile valjane i manje-više prave reči. Ali, u stvari, Algastisnu je samo bio pošten patuljak kog su plaćali da bude pandur. Zaposlio se tu jer, u današnje vreme, zaposlenje u straži je prilično valjan izbor karijere. Plata nije loša, dobijaš pristojnu penziju, imaš pravo na divno zdravstveno osiguranje ako imaš štofa da se podvrgneš Igorovoj brizi u podrumu, i, posle oko godinu dana, pandur koji je prošao

obuku u Ank-Morporku može da ode iz grada, zaposli se u stražama u drugim gradovima u ravnici i dobije unapređenje dok si rekao keks. To se stalno dešava. Nazivali su ih semićima čak i u gradovima gde se nikad nije čulo za Sema Vajmsa. Bio je malčice ponosan na to. „Semić“ označava stražara koji ume da misli svojom glavom, koji ne prima mito – bar ne mnogo, a i tada samo na nivou piva i krofnici, a čak i Vajms je priznavao kako je to prosto mazivo za točkiće, kako bi se glatkije kretali – i sve u svemu se možeš na njega osloniti. Naravno, zavisno od toga šta podrazumevate pod „osloniti“.

Bat koraka u trku značio je da narednik Detritus dovođi najnovije polaznike sa jutarnjeg trčanja. Čuo je skandiranje kom ih je Detritus naučio. Nekako se videlo da ga je smislio trol:

Samo jedna pesma, samo glupa pesma,
Dok trčiš se peva ova glupa pesma!
A što da se peva, e to ja ne znam,
I ne'am pojma kako se smišljaju rime!

Ajmo glasno!

Je'n! Dva!

Ajmo glasno!

Puno! Mnogo!

Ajmo glasno!

A? Š'a?

Vajmsa je još živciralo što školica za obuku u nekadašnjoj fabrici limunade proizvodi toliko pandura koji napuštaju

grad onog časka kad im probni period istekne. No ima to i svojih prednosti. Sada semića ima skoro skroz do Ubervalda, i svi jurcaju uz mesne lestve unapređenja. Lakše je kad znaš imena ljudi, i znaš da su ta imena obučavana da tebi salutiraju. Zahvaljujući plimama i osekama politike, mesni vladaoci se često međusobno ne dogovaraju, ali preko tornjeva sa semaforima semići su se dogovarali *sve vreme*.

Shvatio je da za sebe pevuši jednu drugu pesmu. Melodija mu godinama nije pala na pamet. Išla je s jorgovanom – miris i pesma zajedno. Zaustavio se; grizla ga je savest.

Baš je završavao pismo kad se začulo kucanje na vratima.

„Skoro gotovo!“, viknu on.

„Gofpodine, ja fam“, reče pozornik Igor, pa promoli glavu kroz vrata i dodade: „Igor, gofpodine.“

„Reci, Igore?“, kaza Vajms, po ko zna koji put se pitajući zašto neko sa šavovima oko cele glave oseća potrebu da pojašnjava ko je.*

„Gofpodine, famo fam hteo reći da fam mogao fpafti mladog Algaftifnua“, reče Igor sa primesom prekora u glasu.

Vajms uzdahnu. Igorovo lice bilo je puno brige prožete razočaranjem. Sprečili su ga da obavlja svoj... zanat. Naravno da je razočaran.

* Ovaj Igor, zaposlen u Straži kao stručni forenzičar i bolničar, bio je poprilično mlad (koliko god je to moguće ustanoviti kad je u pitanju jedan Igor, pošto se kod Igorâ udovi i korisni organi prenose s kolena na koleno kao kod nekih džepni sat), i imao je veoma moderne stavove. Kosu je nosio začješljanu prema pozadi, sa dugačkim, zalizanim šiškama, kupovao je cipele gumenog đona i povremeno bi zaboravio da šuška.

„Igore, već smo pričali o ovome. Nije isto kao kad zašiješ otkinutu nogu. I patuljci su iz sve snage protiv tako nečega.“

„Nema tu ničeg natprirodnog, gofpodine. Ja sam priftalica filovofije prirode! A još je bio topao kad su ga doneli...“

„Igore, takva su ti pravila. Hvala ti svakako. Znam da svim srcem želiš sve najbolje...“

„*Srcima*, gospodine“, kaza Igor prekorno.

„Na to sam mislio“, reče Vajms, ne srceći ni srca.

„Ma, dobro, gospodine“, reče Igor, odustajući. Zastade, pa upita: „Gospodine, kako je njeno gospodstvo?“

Vajms je ovo očekivao. Krajnje neuviđavno, mozak ga je već naterao da zamisli Igora i Sibil u istoj rečenici. Nije da nije voleo Igora. Baš naprotiv. Trenutno ulicama hodaju stražari koji bi, da Igor nije takav genije u baratanju iglom, ostali bez nogu. Ali...

„Dobro. Dobro je“, odseče on.

„Nego, čuo sam da se gospođa Kontent malo zabri...“

„Igore, u neka polja ne treba zala... Čuj, je l' se *razumeš* ti iole u... žene i bebe?“

„Pa, ne baš, gospodine, ali kad mi se jednom neko nađe na operacionom stolu i ja, znate već, dobro ispreturam i vidim čega sve tu ima, mogu da fredim najveći deo...“

Tog časa Vajmsova mašta doslovno se isključila.

„Hvala ti, Igore“, izusti on nekako drhtavim glasom, „ali gospođa Kontent je vrlo iskusna babica.“

„Kako vi kažete, gofpodine“, kaza Igor, ali reči mu je prožimala sumnja.

„A sad moram da idem“, reče Vajms. „Biće ovo naporan dan.“

Strčao je niz stepenice, dobio pismo naredniku Kolonu, klimnuo Kerotu glavom, i oni brzim hodom krenuše ka palati.

Kad su se vrata zatvorila, jedan stražar diže pogled s radnog stola, gde se natezao sa izveštajem i trudio se da zabeleži, kako policajci to već umeju, ono što je *trebalo* da se desi.

„Nar'niče?“

„Reci, kaplare Ping?“

„Nar'niče, a što ti i još neki nosite ljubičasto cveće?“

Nešto u vazduhu neprimetno se izmenilo, kao nekakvo usisavanje zvuka kad se mnogo pari ušiju pomno načulji. Svi policajci u prostoriji prestali su da pišu.

„Mislim, prošle godine u ovo doba video sam da ih nosite ti i Redž i Nobi, pa sam se pitao je l' svi treba da...“ Ping zamucnu. Inače prijazne oči narednika Kolona suzile su se i slale poruku: na tankom si ledu, mali, i počinje da puca...

„Mislim, gazdarica mi ima baštu, i lako bih mogao da odem i nasečem...“, nastavi Ping, kao da, nimalo osobeno za njega, pokušava samoubistvo.

„A ti bi da nosiš jorgovan danas, a?“ kaza Kolon tiho.

„Samo sam hteo da kažem da bih, ako hoćeš, mogao da odem i...“

„Jesi bio ti tamo?“ reče Kolon, pa skoči na noge tako brzo da je prevrnuo stolicu.

„Polako, Frede“, zamrmori Nobi.

„Nisam mislio...“, poče Ping. „Mislim... jesam li ja bio gde, nar'niče?“

Kolon se nasloni na sto i prinese crveno lice na dva centimetra od Pingovog nosa. „Ako ne znaš *gde tamo*, onda

nisi ni bio“, reče istim onim tihim glasom. Opet se uspravi. „E pa, Nobi i ja imamo posla“, reče. „Ping, voljno. Mi idemo *napolje*.“

„Ovaj...“

Ovo nije bio baš najbolji dan za kaplara Pinga.

„Da?“

„Ovaj... nar'niče, stalna naređenja... ti si najviši po činu, znaš, a ja sam danas dežurni, inače ne bih pitao, ali... ako izlaziš, nar'niče, moraš da mi kažeš kuda si pošao. Samo za slučaj da neko mora da te nađe, znaš. Moram da upišem u knjigu. Perom, i sve to“, dodade on.

„Ping, znaš li ti koji je danas dan?“, reče Kolon.

„Ovaj, dvadeset peti maj, nar'niče.“

„A je l' znaš šta to znači, Ping?“

„Ovaj...“

„To znači“, kaza Nobi, „da svako dovoljno bitan da pita kud smo pošli...“

„...zna kud smo otišli“, reče Fred Kolon.

Vrata se zalupiše za njima.

Groblje Malih bogova bilo je namenjeno ljudima koji ne znaju šta se dešava posle. Ne znaju u šta veruju i ima li života posle smrti i, često, ne znaju šta ih je snašlo. Prošli su kroz život u nekoj prijatnoj neizvesnosti, sve dok im na kraju ona završna izvesnost nije došla glave. Među gradskim mandrkanama, ovo groblje moglo se uporediti s fiokom s natpisom „sve i svašta“, gde se sahranjuju ljudi prepuni žar-kih očekivanja da im se neće desiti ama baš ništa naročito.

Tamo su sahranjivali većinu straže. Posle nekoliko godina, policajcima je bilo teško da veruju i u ljude, a kamoli u nekoga koga ne vide.

Jednom u životu nije padala kiša. Vetar je tresao čađave topole duž zida, i šušcale su.

„Trebalo je da ponese cveće“, reče Kolon dok su se probijali kroz visoku travu.

„Mogu da maznem malo sa svežih grobova, nar'niče“, ponudi se Nobi.

„Nisam raspoložen to da slušam baš sad, Nobi“, reče Kolon svečano.

„Izvini, nar'niče.“

„U ovakvom jednom trenutku čovek treba da misli na svoju besmrtnu dušu *vizaviz* sa beskrajnom rekom koju zovemo istorijom. Da sam na tvom mestu, Nobi, ja bih se time pozabavio.“

„Važi se, nar'niče. 'Oću. Nar'niče, eno neko to već radi.“

Uz jedan zid rasli su jorgovani. To jest, u nekom trenutku u prošlosti neko je tamo posadio jorgovan, i izniklo je – kako to s jorgovanima već biva – na stotine izdanaka, i od nekadašnjeg stabla nastao je šiprag. Svaku granu prekrivali su nežnolila cvetovi.

U ispreplitanom rastinju grobovi su se jedva i videli. Ispred njih stajao je Još Malo Pa Džabe Dibler, najneuspešniji poslovni čovek Ank-Morporaka, sa grančicom jorgovana na šesiru.

Ugledao je stražare i klimnuo im glavom. Oni uzvратиše klimanjem. Sva trojica su stajala i gledala naniže, u sedam grobova. Samo jedan je bio uređen. Mermerni spomenik

je bio sjajan i očišćen od mahovine, trava je bila podšišana, kameni ivičnjak se blistao.

Drveni znakovi na preostalih šest behu obrasli mahovinom, ali na središnjem je bila sastrugana, tako da se videlo ime:

DŽON KIL

I urezano ispod, s povelikim trudom, pisalo je:

Gle kako se izdižu

Neko je na grob postavio ogroman jorgovanov venac s ljubičastom vrpcom. Povrh njega, privezano drugim komadom ljubičaste vrpce, nalazilo se jedno jaje.

„Već su dolazile gospođa Dajka, gospođa Bati i još neke devojke“, reče Dibler. „I naravno, zahvaljujući Madam, tu se uvek nađe i jedno jaje.“

„Lepo od njih što se uvek sete“, reče narednik Kolon.

Njih trojica su stajala u tišini. Kad se sve sabere, i nisu baš posedovali rečnik dorastao ovakvim trenucima. Posle nekog vremena, međutim, Nobi oseti poriv da progovori.

„Jednom mi je dao kašiku“, reče, onako neodređeno, u vazduh.

„Aha, znam“, kaza Kolon.

„Ćale mi ju je maznuo kad je izašô iz zatvora, ali bila je to moja kašika“, nastavljao je Nobi nepokolebljivo. „Kad si klinac to mnogo znači – imati sopstvenu kašiku.“

„Kad smo kod toga, on me je prvi unapredio u narednika“, reče Kolon. „Opet su me sobalili, naravno, ali tada sam znao da ću opet uspeti. Bio je dobar pandur.“

„Kupio je pitu od mene, prve nedelje, kad sam tek počinjao“, reče Dibler. „*Celu* je pojeo. Nije *ništa* ispljunuo.“

Još tišine.

Posle nekog vremena narednik Kolon se nakašlja, što je bio znak za sve da je prigodni trenutak prošao. Usledilo je sveopšte opuštanje mišića.

„Vala, trebalo bi jednog dana da dođemo s baštenskim nožem i malo sredimo sve ovo“, kaza narednik.

„Uvek to kažeš, nar'niče, svake godine“, reče Nobi dok su odlazili. „I nikad to ne uradimo.“

„Kad bih imao po dolar za svaku pandursku sahranu na kojoj sam bio ovde“, reče Kolon, „imao bih... devetnaest dolara i pedeset centi.“

„Pedeset centi?“, reče Nobi.

„Onomad kad se kaplar Hildibidl taman na vreme probudio i zalupao o poklopac“, reče Kolon. „Pre nego što si ti došao, naravno. Čudesan oporavak, svi su tako kazali.“

„*Gospodine naredniče?*“

Sva trojica se okrenuše.

Prema njima se hitro šunjala u crno odevena, žgoljava prilika Zakonitog Prvog, ovdašnjeg grobara.

Kolon uzdahnu. „Reci, Zak?“, kaza.

„Dobro jutro, dobri k...“, poče grobar, ali narednik Kolon uperi prst u njega.

„Prekidaj s tim ovog časa“, reče. „Već smo te opominjali i ti to znaš. Batali ćorava posla, ne želimo komičnog grobara. Nije zabavno i nije duhovito. Samo reci šta si hteo. Bez viceva.“

Zak se pokunji. „No, gospodo draga...“

„Zak, znam te godinama“, reče Kolon umorno. „Samo se *potrudi*, važi?“

„Frede, đakon ’oće da se oni grobovi prekopaju“, reče Zak nadureno. „Prošlo je više od trideset godina. Krajnje je vreme da ih smestimo u podzemnu kosturnicu...“

„Ne“, reče Fred Kolon.

„Ali spremio sam im divnu policu tamo dole, Frede“, preklinjao je Zak. „Skroz napred. Treba nam *mesta*, Frede! Da se ne lažemo ja i ti, ovde je takva gužva da nemaš mesta prstom da mrdneš. Čak i crvi moraju da idu u redu po jedan! Skroz napred, Frede, gde mogu da ćaskam s njima dok pijem čaj. Šta kažeš, a?“

Stražari i Dibler se zgledaše. Većina ljudi u gradu zalazila je u Zakovu kosturnicu, makar i samo na začikavanje drugara. I mahom bi se prenerazili kad shvate da se ljudi svečano ne sahranjuju na čitavu večnost, već na samo nekoliko godina da, po Zakovim rečima, „moji gmizavi pomoćnici“ obave svoje. Posle toga, *poslednje* počivalište jesu kosturnica i ime uneto u ogromne grobljanske knjige.

U podzemnoj kosturnici živeo je Zak. Kao što je rekao, živeo je tamo sam i sviđalo mu se društvo.

Zaka su uglavnom smatrali čudakom, ali savesnim čudakom.

„Nije ovo valjda tvoje maslo, a?“, reče Fred Kolon.

Zak pogleda u zemlju. „Novi đakon je malo, pa znaš, nov“, reče. „Znaš onako... revnostan. Menja svašta.“

„Kazao si mu *zašto* ne treba da se iskopavaju?“, reče Nobi.

„Rekao je da je sve to bilo pre sto godina“, reče Zak. „Kaže: svi moramo da ostavimo prošlost za sobom i krenemo dalje.“

„A jesi mu kazao da raščisti to s Vetinarijem?“, upita Nobi.

„Jesam, i rekao je da je njegovo gospodarstvo sigurno čovek okrenut budućnosti, koji se ne drži ostataka prošlosti kao pijan plota“, reče Zak.

„Izgleda da je *stvarno* nov“, kaza Dibler.

„Jašta“, reče Nobi. „I biće da nikad i neće ostariti. Nema veze, Zak, slobodno mu kaži da si nas pitao.“

Grobaru kao da je laknulo. „Hvala ti, Nobi“, reče. „I da vam kažem, braćo, kad na vas dođe red, ima da budete na dobroj polici s lepim pogledom. Zapisao sam vam imena u grobljansku knjigu, da znaju moji naslednici.“

„Pa, ovaj, baš, kako bi se reklo, lepo od tebe, Zak“, reče Kolon, koji se pitao je li stvarno jeste. Zbog nedostatka prostora, kosti u kosturnici slagali su po veličini, ne po vlasniku. Postojale su sobe rebara. Postojala su šetališta butnih kostiju. I polica za policom lobanja, napred, blizu ulaza, naravno, zato što kosturnica bez mnogo lobanja i nije kosturnica. Ako su pojedine religije u pravu i jednog dana zaista dođe do telesnog vaskrsenja, razmatrao je Fred, ima da nastane pravi-pravcati rusvaj i svi ima da se motaju okolo-naokolo.

„Imam takvo mestašće...“, počeo Zak, pa stade. On ljutito pokaza ka ulazu. „*Dobro znate* šta sam vam rekao. Ovaj ne sme da dolazi ovamo!“

Okrenuše se. Šljunčanom stazom svečano je koračao kaplar Redž Cipela, sa čitavom kiticom jorgovana privezanom za šlem. Preko ramena je nosio lopatu duge drške.

„To je samo Redž“, reče Fred. „Ima pravo da bude ovde, Zak. Znaš i sam.“

„On je mrtvac! Neću mrtvacu kod sebe na groblju!“

„Groblje ih je puno, Zak“, kaza Dibler u pokušaju da ga primiri.

„Jašta, ali ostali ne ulaze i ne izlaze svaki čas!“

„Ma daj, Zak, ponašaj se ovako svake godine“, reče Fred Kolon. „Poginuo je kako je poginuo i on tu ništa ne može. Ne znači da si rđav čovek samo zato što si zombi. Redž je koristan tip. Osim toga, ovde bi sve bilo mnogo više pod konac ako bi svako tako vodio računa o svojoj parceli. 'Jutro, Redže.“

Redž Cipela, siv u licu ali sa osmehom, klimnu glavom njima četvorici i odšeta se dalje.

„I sam nosi svoju lopatu“, gundao je Zak. „Odvratno!“

„Oduvek mi se čini da je nekako, znaš, lepo od njega što radi to što radi“, reče Fred. „Ostavi ti njega na miru, Zak. Ako opet počneš da ga gađaš kamenjem kao pretprošle godine, komandant Vajms ima da čuje za to i ima da bude belaja. Da znaš. Dobar si ti kad treba, kad treba...“

„Srediti lešinu“, reče Nobi.

„Ali... pa, Zak, nisi bio tamo“, reče Kolon. „To ti je tačka i kraj. Redž jeste. I to ti je to, Zak, nema tu šta. Ako nisi bio tamo, ne razumeš. Idi ti sad lepo i prebroj opet one loba-nje. Znam da to voliš. Uzdravlje, Zak.“

Zakoniti Prvi ih je posmatrao kako odlaze. Narednik Kolon imao je osećaj da ga premerava.

„Uvek me je zanimalo to njegovo ime“, reče Nobi, pa se okrenu i mahnu. „Mislim... Zakoniti?“

„Ne možeš da kriviš majku što je bila ponosna, Nobi“, reče Kolon.

* * *